

ספר
שמירת הגוף והנפש
תניינא
חלק א'

בו נקבצו ונתבארו כל הענינים האסורים משום סכנה
ודברים הקשים לשכחה ועניות
מיוסדים ומושתתים ע"פ מקורות חז"ל והפוסקים
צוואת ר"י החסיד, ומספרי קבלה וחסידות
בתוספת הכרעות הלכה למעשה מאת גדולי פוסקי דורנו

חובר בס"ד ע"י

יוסף יצחק בלאאמור"ר שמואל יחיאל ז"ל לרנר
בעמח"ס הבית, וספר שגיאות מי יבין
ראש כולל בית מדרש להוראה תורת שלמה

בראש הספר מבוא רחב המבאר גודל חומרת הדברים
והזהירות בהם להלכה למעשה גם בזמנינו

יצא לאור על ידי ממלכת התורה עוז והדר
פעיה"ק ירושלים תובב"א
תשפ"ה

Shmiras Haguf Vihanefesh - Tinyona

by

Rabbi Yosef Yitzchok Lerner

Saare Israel 6

Jerusalem, 94390

©

כל הזכויות שמורות למחבר

יוסף יצחק לרנר

שרי ישראל 6

פעיה"ק ירושלים תובב"א

94390

עניני אכילה

סימן א

בשר ודגים

א. צריך להזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד מפני שקשה לצרעת

(שו"ע יו"ד סימן קט"ז סעיף ב')^א.

מקורות והוספות

דגם לדבריו אסור לאכול אפילו חי. אולם במגן אברהם (סימן קע"ג סק"א, הו"ד במשנה ברורה שם סק"ג) כתב דאפשר בזה"ז אין סכנה בבשר ודגים, דחזונו בכמה דברים בש"ס שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים, והאידינא אין מזיק דנשתנה הטבעיות, וגם הכל הוא לפי טבע הארצות עכ"ל. אך בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סימן ע') כתב דאין לסמוך על המג"א בזה בספק סכנה, אמנם גם הוא מצרף דעת המג"א לסניף להתירא (והו"ד ביד אפרים יו"ד קט"ז סעיף ג'). ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן ק"א) העלה דהרמב"ם לפי עוצם חכמתו ידע והבין שנשתנו הטבעים בענין זה, ונהי דלא לסמוך ע"ז למעשה לאכלם זה עם זה, דאולי הו"ל דבר שנאסר במנין, מ"מ הרווחנו שיצאנו מחומרת סכנתא, דהשתא מיהת ליכא סכנתא. ובכף החיים (סימן קע"ג אות ט') מביא מש"כ בנוהג כצאן יוסף דאדרבא נשתנו הטבעים לגריעותא, כי הטבע הולך וחסר, וגם הלא סיים דהכל לפי הארצות ולמה לנו להקל במה שנוכל להזהר, והכף החיים מסיים דכיון דדבר זה בפלוגתא שנויה וחמירא סכנתא ואפשר להזהר שומר נפשו ירחק ויזהר לקיים דברי חז"ל. וראה עוד מה שהשיג על המג"א בשו"ת מהר"ם שיי"ק (יו"ד סימן רמ"ד), ובדברינו לקמן (הערה כ"ט). ומלבד מש"כ המג"א דאולי נשתנו

א. [פרטי דיני בשר ודגים מובאים בשו"ע או"ח סימן קפ"א ובנו"כ]. בפסחים (דף ע"ו ע"ב) ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא, אסרה רבא מפרזיקיא למיכליה בכותחא, מר בר רב אשי אמר אפילו במילחא נמי אסורה משום דקשה לריחא ולדבר אחר (פרש"י: צרעת). ובשו"ע מובא בשתי מקומות, ביו"ד סימן קט"ז (סעיף ב') איתא צריך להזהר שלא לאכול בשר ודג ביחד מפני שקשה לצרעת, וכן באו"ח סימן קע"ג (סעיף ב') איתא בין בשר ודגים חובה ליטול מפני דקשה לדבר אחר, וחמירא סכנתא מאיסורא. [ובשו"ת אבני צדק (יו"ד סימן מ"ט) כתב שהאוכל דג שנתבשל עם בשר, הוא כמו מי שעושה כל דבר שיש בו סכנה, שעובר על איסור תורה בל"ת ועשה, מדכתיב ונשמרתם לנפשותיכם כו', ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך. מאידך בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סימן נ"ג) תמה על לשון הראשונים והשו"ע שהוא סכנה, הלא בגמ' מבואר דקשה רק לריחא וצרעת, עע"ש]. ומריש הוה אמינא דלשיטת הרמ"א א"צ לחשוש בענין זה של בשר ודגים מלבד כשבישלם ביחד, הלא ז"ל הרמ"א (סעיף ג'): וי"א דאין לחוש לזה רק כשמבשלם יחד ואכלן, אבל לאכלן זה אחר זה אין לחוש. אכן עמ"ש"כ לקמן (הערה כ"ט) בשם שו"ת שאילת שלום לבאר דברי הרמ"א,

ב. ואין חילוק בזה בין בשר בהמה לבשר עוף (שו"ת שבות יעקב, פתחי תשובה, ברכי יוסף, ערוך השלחן, אמרי יעקב)².

מקורות והוספות

ח"א, שהוא בירר שכוונת הגאון משינאווא היתה אך ורק לגבי רחיצה והדחת הפה בין העריני"ג להבשר, ולא לגבי אכילתם יחד. שו"ר בס' הליכות משה (פכ"ה סעיף ב', מקורות) שמביא שרב אחד אמר בשם רבי צבי אוסטרובצר (שהיה ת"ח גדול, וחברותא של האמרי אמת) שיש לו קבלה שהעריני"ג לא נחשב דג לגבי הסכנה של אכילת בשר ודגים. אך מו"ר הגר"מ הלברשטאם השיב לו שלהלכה נקטינן בפשיטות שגם העריני"ג נחשב דג. ועדיין צ"ב.

ב. בשו"ת בית יהודה (יו"ד סימן כ"ד) כתב דאין למחות ביד מקילים בין בשר עוף לדגים. אולם בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן ק"ד) כתב דאין חילוק בזה בין בשר בהמה לבשר עוף, והו"ד בפתחי תשובה (יו"ד סימן קט"ז סק"ב). גם החיד"א כתב בברכי יוסף (שם, שירי ברכה אות ח') דכן המנהג, וכ"כ בערוך השלחן (שם, סעיף י'), ובאמרי יעקב על שו"ע הרב חו"מ (סימן י' סקמ"ג). ותמיהני על מש"כ בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סימן ק"ט) וז"ל יש לצרף שיטת השבות יעקב דעופות דלא נבראו אלא מרקק לא שייך סכנה עכ"ל. ואשתומם כשעה חדא, דהלא איפכא כתב בשבות יעקב. ואולי יש ט"ס, וכוונתו לשיטת השואל בשו"ת שבות יעקב.

ולגבי שומן של העוף כתב בעצי העולה (דברים האסורים משום סכנה: חוקי חיים אות ב') דזה ג"כ אסור, כמבואר בפתחי תשובה (סק"ב). ובאמת כבר פסק כן הפמ"ג (מש"ז או"ח סימן קע"ג סעיף א'), וכתב

הטבעים, יש לציין מה שהביא בשו"ת מהרשד"ם (ח"ד סימן קכ"ד) בשם ספר הקנה דאחר אלף החמישי בטל הסכנה. עוד צד להקל יש בזה עפמש"כ בשו"ת באר שבע (סימן ל"ה) דאין סכנה בכל הדגים, אלא בדג של מין "ביניתא". וגם בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן ק"א) מצדד לומר כן בדעת הרמב"ם, ע"ש. וראה בשו"ת עזרת ישראל (סימן פ"ה בהג"ה) שחקר האם גם בדגים טמאים עם בשר הוי סכנה כמו בדגים טהורים, וכן הרש"ש כתב (חולין דף צ"ז ע"א) די"ל דליכא סכנה אלא בדג טהור. ושו"ר בשו"ת טוב טעם ודעת (תליתאי ח"ב סימן י') שכתב להלכה דבדג טמא עם בשר אין כאן סכנה, אולם בספר אוצר י"ד החיים (אות רי"ז) כתב דהמעייין היטב יראה שזה מחלוקת בין רש"י לרגמ"ה בחולין (דף צ"ז ע"א). וראה עוד במשמרת שלום (חידושי דינים שבסוף סימן ק"ח אות ד', ובהערה שם בשולי הדף).

האם העריני"ג נחשב דגים: ראיתי דבר פלא במאמר ח"א בקובץ עץ חיים (באבוב: שבט תשע"א, עמ' רי"א), שבס' מאמר יחזקאל מביא עדות שהגה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא אמר שהאיסור לאכול בשר ודגים לא נאמר בהעריני"ג. ונסתפק שם האם חידוש זה של הגאון משינאווא נאמר דוקא באכילתם זה אחר זה, או דילמא כוונתו אפילו אם נתבשלו ביחד. עוד מביא שם מספר חמדה גנוזה ומס' בית היין שמרן הדברי חיים לא שתה יי"ש בין העריני"ג לבשר, וגם לא הדיח את פיו. ובגליון הבא של קובץ הנ"ל (ניסן תשע"א) השיב לו

ג. יש אומרים שצריך לעשות היכר בין איש האוכל בשר לאיש האוכל דגים על שלחן אחד (קהל יהודה, כף החיים), ויש חולקים (שם חדש, פתח הדביר)³.

מקורות והוספות

קט"ז סעיף ה' דחמירא סכנתא מאיסורא. ולבסוף מסיק דא"צ היכר, כיון דבבשר ודגים יש תקנה לאכול בשר אחד דג בקינוח הפה ורחיצת ידיו, משא"כ בבשר וחלב וכו' (והר"ד בפתח הדביר סימן קע"ג אות א'). ובכף החיים (או"ח סימן קע"ג אות ו') דייק דמשמע מזה דבאדם אחר היושב ואוכל בעצמו יש לחוש, ואין להניחם יחד על השלחן, שמא יבא לאכול בלא רחיצת ידיים וקינוח הפה. [ולפמש"כ בשו"ת שאילת שלום (תניינא סימן קס"ה) זה גופא כוונת הרמ"א (י"ד קט"ז ס"ג), ע"ש היטב]. ומדברי הכף החיים שם משמע ברור שמסכים לדעת השם חדש והפתח דביר להקל בשני אנשים, (הלא כתב לעצמו כלל בסימן תרל"ז אות ה', דכל דבר שנראה לפענ"ד שאינו מחוור לענין דינא איני מעתיקו). אכן ביו"ד סימן קט"ז (אות ל"ה) כתב דיש לדחות הראיות שהביא השם חדש להקל, ויש להחמיר ולעשות היכר. ובס' הליכות משה (פכ"ה סעיף ב') מביא שמו"ר הגר"מ הלבפשטאם החמיר בזה. אמנם ראה בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן קי"א אות ג') דנהגו כל הדורות להעלות בשר עם דגים בשלחן אחד, רק נהוג הוא שלא מן הדין להביאם זא"ז בדרך חומרא. גם בשו"ת נודע ביהודה (אה"ע מהדו"ק סימן י"ג בד"ה גם מה) כתב דא"צ היכר, וכך מסיק בשו"ת יביע אומר (ח"ו י"ד סימן ט' אות ב'). אולם הגר"ח קניבסקי זצ"ל הורה לתלמידי בעמח"ס אהל יעקב (בכ"ו תמוז תשע"ח) שכן צריך היכר

שם דאין לפרוץ גדר. ומצאתי בספר אוצר י"ד החיים (אות תתשל"ה) דבפרד"ס (סימן רמ"ז) ובספר האורה לרש"י (ע' קל"ו סימן ק"י) הקילו בשומן אווז. ומאכל שנתבשל עם בשר - האם מותר לאכול עם מאכל שנתבשל עם דגים - ראה באהל יעקב: מאכלי עכו"ם (עמ' תרס"ה, אות ד').

ולגבי ג'לטיין מבשר ומדגים, הורה הגרי"ש אלישיב שג'לטיין שנעשה מבשר (בהמות כשרות) מותר לערבו בדגים, וג'לטיין שמקורו מדגים מותר להשתמש בו בבשר - ראה ישא יוסף (ח"ב י"ד סימן י"ז), אשרי האיש (י"ד ח"א סימן פ"ז אות ח'), ובאהל יעקב: מאכלי עכו"ם (סימן קט"ז הערה צ'). וראה עוד להלן סימן ב' הערה ב'.

ג. בהלכות בשר בחלב כתב השו"ע (סימן פ"ח סעיף א') דאפילו בשר חיה ועוף אסור להעלותו על שלחן שאוכל עליו גבינה, שלא יבא לאכלם יחד וכו'. ובדרכי תשובה (סימן קט"ז סקי"ג) מביא בשם ספר קהל יהודה (הספרדי: סימן פ"ח) דה"ה דאסור להעלות דגים על שלחן שאוכלים עליו בשר, דחמירא סכנתא מאיסורא, מיהו יש לדחות. ובשם חדש ע"ס יראים (עמוד מאכלות, סימן קמ"ט) חקר בזה מי אמרינן דכיון דכ"א שרי בפני עצמו הוי כמו זה אוכל בשר וזה אוכל חלב וצריך היכר, או דילמא רק באיסורא אבל במידי דלא מחמת איסורא דאורייתא לא, ואולי אדרבא כיון דקשה לד"א הוי יותר חמור וכמש"כ הרמ"א (י"ד

ד. יש אומרים דדגים שנתבשלו בבשר (או בשר בדגים) אינם בטלים בששים (ט"ז, שו"ת טוב טעם ודעת, לקט יושר, שו"ת שם אריה, נשמת כל חי, שו"ת חמדת משה, שו"ת קרן לדוד, הגר"מ פיינשטיין)⁷. אולם דעת רוב הפוסקים דגם בזה מהני ששים (ש"ך בנקודות הכסף, כנה"ג, שו"ת שבות יעקב, פר"ח, שו"ת חתם סופר, ערוך השלחן, חכמת אדם, אמרי יעקב. וראה בהערה)⁷.

מקורות והוספות

היא מהא דכתב הטור דחיישינן לגילוי אפילו במאה סאה מים. אכן הש"ך משיג עליו בנקודות הכסף, דשאני זיהרא דנחש דמקלי קלי טובא, ולא מחמירין בסכנתא יותר מבאיסורא חוץ מבספק, אבל בששים דנתבטל בודאי לא מסתבר כלל לחלק בין איסור לסכנתא. [ואמנם בדרכי תשובה (סקכ"א) מביא שיש אומרים דבלח שפיר בטיל בששים, משא"כ ביבש יש להחמיר דאינו בטל. אכן בדברי הנקודה"כ מבואר בהדיא דמהני ביטול גם ביבש ביבש]. וכ"פ בספר כנה"ג (יו"ד קט"ז הגב"י אות כ"א), פר"ח (סק"ד), פרי תואר (סק"ד), בית לחם יהודה (אות ג'), שו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן ק"ד, הו"ד בפתחי תשובה סק"ג, עע"ש), שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן ק"א), חכמת אדם (כלל ס"ח ס"א), שו"ת חוט השני (סימן ס"ז), שו"ת חות יאיר (סימן ס"ד), שו"ת שאילת שלום (תניינא סימן קס"ה), שו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סימן רי"ח), שו"ת יד מאיר (סימן ב'), כרם שלמה (יו"ד סימן קט"ז), עצי העולה (הלכות סכנה, אות ב'), שו"ת צפנת פענח (סימן רס"ד), שו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן רפ"ח; וכ"ה בתשובתו המובא בספר משמרת שלום בחידושי דינים לסימן ק"ח אות ד'), רש"ש (חולין צ"ז ע"א), פמ"ג (או"ח סימן תקי"ג מש"ז סק"ב), ערוך השלחן (יו"ד סימן קט"ז סעיף י'), כף החיים (יו"ד סימן קט"ז אות י"ב), אמרי יעקב על שו"ע הרב חו"מ (סימן

בין דגים לבשר. וכ"ה בקובץ תפארת אברהם (עמ' ד') בשמו. ולפלא מה שמצאתי בספר שאלת רב ב' (ח"א: פרק י"ג סעיף י"ז) בשם הגר"ח זצ"ל שאין צורך להיכר, דכיון דיש סכנה נזהרים טפי. (וסברה זו מצאתי גם בשיעורי נתיבות אדם: בשר בחלב, שיעור ג' אות ב'). וצ"ב.

ד. ביו"ד סימן קט"ז (סעיף ג') כתב הרמ"א וי"א דאין לחוש לזה רק כשמבשלם יחד ואכלן (וע"ש בבאר הגולה). ובסעיף ב' כתב הרמ"א וכן אין לצלות בשר עם דג משום ריחא, מיהו בדיעבד אינו אסור, וע"ז כתב הט"ז (סק"ב) דהיינו בריחא לחוד, אבל כשנתבשלו יחד אסורים אף בדיעבד, ובשם הדרכי משה והמהרי"ל מביא דאפילו בסי' לא בטל, דחמירא סכנתא מאיסורא. ובדעת מהר"ש קלוגר יש מבוכה (ראה להלן הערה ה' בד"ה אכן). וזה עתה ראיתי בס' רשומי אהרן (ח"א עמ' ל"ה) שהגר"מ פיינשטיין הורה שכל דבר שנאסר באכילה משום סכנה, כגון בשר ודגים אינו בטל בששים. ולגבי ביטול ברוב - בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ד ח"א סימן כ"ח) מבאר דרוב אינו אלא ספק וכמ"ש בשיטה מקובצת בב"מ (דף ז'), רק שהתורה אמרה אחרי רבים להטות, ובסכנתא דאיכא משום פקוח נפש לא אזלינן בתר רוב ע"ש. וראה עוד בהערה הבאה.

ה. הנה הוכחת הדרכי משה (שהביא הט"ז)

מקורות והוספות

דדג חי שנפל לתוך מרק ובשר רותח, והוציאוהו חי מותרים שניהם אף בלי ששים, דחי אינו בולע כמש"כ בפמ"ג (או"ח סימן תמ"ז מש"ז סקמ"ו) ע"ש. [אך לפענ"ד אינו פשוט כ"כ, שהרי דבר זה במחלוקת שנויה, דבשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן צ"ד, הו"ד בפתחי תשובה סימן ק"ד סק"ג) כתב דבעל חי פולט, וכ"כ בשו"ת פרי יצחק (סימן כ"א). ועיין בדרכי תשובה (סימן ק"ד סק"כ) שהאריך בזה, וראה מש"כ בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן ק"א) בדגים חיים שנמצאים במים, דא"א שהמים יפעלו עליהם להוציא כחן לחוץ, דזה ודאי לא נשמע, וגם מרן החתם סופר יודה בזה ע"ש, ואולי סברא זה שייך בכל משקים ובכל מרק ול"ד במים שהם חיים בם, וצ"ע. וראה עוד בקהילות יעקב (חולין, סימן ה').]

אכן יש שפסקו כדעת הט"ז בזה. ראשית כל מצאתי תנא דמסייע לשיטת הט"ז כבר בין הראשונים, והוא בספר לקט יושר (יו"ד דף 6) שמביא שרבו בעל תרומת הדשן לא רצה להתיר בשר ודגים בששים, דחמירא סכנתא מאיסורא. ובמנחת יעקב (כלל ע"ו סקכ"ה) מאריך בזה ומסיק דקשה הדבר מאד להקל ולעשות פירוקא לסכנתא. אכן גם הוא חזר בזה ומיקל בספרו שו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן ק"ד, ובח"ג סימן ע'), וזה אחרי שראה דברי הפר"ח שפסק דמהני ששים, (והו"ד ביד אפרים יו"ד סימן קט"ז סעיף ג', וכן בסו"ס קט"ז). ובהגהות חכמת שלמה (יו"ד קט"ז) כתב הגאון ר' שלמה קלוגר דמהני ס'. והדבר פלא בעיני כי בשו"ת האלף לך שלמה (יו"ד סימן קל"ז) כתב הוא עצמו דאינו מהני ביטול בס', וגם בתשובותיו שו"ת טוב טעם ודעת (תליתאי ח"ב סימן י') העלה דהעיקר כמש"כ

י"סקמ"ג), ועוד. ובספר מרא דשמעתתא (אות שנ"ג, ובמהדורה החדשה: אות ת"א) כתב בשם רבו הגרמ"א פריינד זצ"ל (גאב"ד דפציה"ק ירושלים) שמקובל מהרה"ק מצאנו זיע"א שקיבל מרבו הרה"ק מראפשיץ זיע"א שבטל בששים. ובשו"ת חלקת יעקב (ח"ב סימן י') כתב דכן מורין כל מורי הוראה דבטל בס', וכ"פ הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש: פ"ז אות ט'), וכ"ה בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן ק"ג אות ד', וח"ו סימן קי"א אות ג' סק"ד), שו"ת יביע אומר (ח"א יו"ד סימן ז'), ובחוט שני (שאר עניני סכנה, ה:ב). ולכאורה אם נקטינן כדעה זו שמהני ששים, ה"ה שלשיטת השו"ע (יו"ד סימן צ"ב סעיף א', וסימן צ"ח סעיף א') מהני טעימה ע"י גוי (במסיה לפי תומו, או ע"י קפילא). וה"ה לרמ"א לפמש"כ רע"א (סימן צ"ו בד"ה מן הש"ס) בשם הש"ך הארוך. ובאמת משמע הכי בחולין (צ"ז ע"א) דמהני טעימה ע"י גוי - ראה שם ברש"ש, ובפר"ח (סימן פ"ג סקט"ז, וסימן קט"ז סק"ד). ופלא שלא מצאתי כן בהדיא בדברי הפוסקים.

וכן אם דג נפל על תבלין, והתבלין נפל לבשר, הורה הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש: חו"מ פמ"ג סעיף כ"א) שצריכים ששים נגד הבשר. (א"ה: ראה יו"ד סימן ק"ה סעיף י"ד). עוד הורה הגרי"ש אלישיב שסולת שנתחממה מעל בשר, ונכנסו האדים לתוך הסולת, ושוב ערכבו הסולת עם הדגים ונתבשלה כקציצות ביחד - מותר לבשל את הקציצות עם ששים חלקים של מים, כדי שיתבטל טעם הבשר (אשרי האיש: שם, אות כ"ב). עוד כותב שם (אות כ"ג) בשם הגרי"ש שהבליעה של בשר ודגים שנתבשלו ביחד נחשבת התיירא בלע.

ובשו"ת ארץ צבי (יו"ד סימן ל"ב) כתב

מקורות והוספות

בס' רשומי אהרן (י"ד סימן קט"ז, עמ' ל"ה) שכך פסק הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. ביטול יבש ביבש: הנה באו"ה (כלל כ"ג, מובא בט"ז קט"ז סק"ב) מתיר בששים אפילו יבש ביבש. אכן באורח מישור (סק"ב) משיג עליו, דבשלמא בדבר לח אפשר לומר דכיון דנתבטל הטעם ממילא אין בו סכנה, משא"כ בדבר יבש א"א לומר דבטל הסכנה, דהא הוא עומד בעין. ובדרכי תשובה (אות כ"א) מביא שכ"כ להלכה בשערי שמחה (שער ג' סימן כ', דף מ"ג ע"ב) דיבש לא בטל אפילו בס', כיון שעדיין הוא במציאות ע"ש. וכ"כ בשבילי דוד (סימן י"ד קט"ז ס"ב). וראה מש"כ התפארת ישראל במסכת חולין (פ"ג מ"ה, בועז אות ע"ט) דאפילו להפ"ח ודעימיה שמתירין גם תערובות סכנה בששים, עכ"פ מודו דלא בטל ברוב יבש ביבש. וראיתי בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סימן מ"ח) שדן בכגון זה בסאלא"ט של ירקות שמעורב עם חתיכות טונה, ונפל לתוכו חתיכת בשר עוף (שנראה כמו טונה), והשיב שמותר, אבל כדאי לזרוק חתיכה אחת. אכן בשאר הפוסקים לא חילקו בין לח בלח ליבש ביבש. ואחרי שביררנו שדעת רוב הפוסקים דששים מהני, נציין כמה דינים של תערובות בשר ודגים שהביאו האחרונים: חתיכת בשר שנפל ליורה של דגים, ונשפכה היורה, ויש ספק אם היה ששים - בכף החיים (י"ד סימן קט"ז אות י"ז) כתב שאסור, דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא. (ועמש"כ לקמן הערה כ"ד). אכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן ק"א אות ג', סק"ה) פסק כשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סימן נ"ג אות י"ב) להתיר בזה. ובאמרי יעקב על שו"ע הרב חו"מ (סימן י', ליקוטים סקי"ד) מביא מח' האחרונים בזה, ולא הכריע.

הט"ז ושכן הוא נוהג למעשה, וצ"ב. וראה זה חדש - בשו"ת שם אריה (י"ד סו"ס ט"ז) חידש דלחם שקיבל טעם דגים, ונתערב עם עוד ככרות לחם, כולם אסורים לאכול עם בשר (וראה להלן הערה כ"ז). ובספר ישועות יעקב (י"ד סימן קט"ז אות ג') מתיר לאחד שנזהר תמיד לכבד השבת בדגים כשהיה ששים, כיון דיש ג"כ סניף דשומר מצוה לא ידע דבר רע. ובשו"ת חמדת משה (סימן ל"ג) חידש דלפמש"כ הרמ"א (סוף סימן קט"ז) דבהמה שהורה בה חכם מסברא, ולא מצא הדין בפירוש שהיא מותרת, כל בעל נפש לא יאכל ממנה, מכ"ש בעובדא זו שיש חשש איסור סכנה בודאי שכל בעל נפש יש לחוש להחמיר. ובשו"ת קרן לדוד (או"ח סימן א') מביא משו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סימן פ"ז, ובמהדו"ת ח"ג סימן פ"ד, וח"ד סימן קפ"ב) וכן משו"ת מהר"ם שיי"ק (או"ח סימן קכ"ה ורי"ז) שכתבו בענין מצה דבעי שימור טפי, ולא מהני ס' כיון דכתיב ביה ושמרתם, וכן י"ל לגבי סכנה דרוב לא מהני. [אגב יש לציין שיש פירושים אחרים שם במה שכתבה התורה ושמרתם, דהנה בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סימן כ"א) ביאר כוונת הכתוב שצריך להזהר גם מדבר שאינו מצוי, דהתורה עשה אותנו בזה שומרי שכר, והרי שומר שכר חייב לשמור אפילו מרוח שאינו מצויה. אולם הנצי"ב כתב בשו"ת משיב דבר (סימן ל') שדי לו שישתדל לשמור כפי יכולתו וכפי מה שאפשר לו, דחזינן גם במי חטאת דאע"ג דכתיב התם למשמרת למי נדה, אינו מחויב לשמור רק כפי יכולתו ועל צד היותר טוב שאפשר לו. ועמש"כ בזה בשערים המצויינים בהלכה (סימן ק"ח הערה א', ובקו"א שם, ודו"ק]. וראה עוד בנשמת כל חי (י"ד סימן ל"ט) שמחמיר כשיטת הט"ז. והלום ראיתי